

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертацію Чохрій Вікторії Степанівни на тему «Адміністративно-правові засади відповідальності за несплату аліментів», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право

Актуальність теми дослідження.

Сьогодні проблема несплати аліментів є надзвичайно актуальною в Україні. В Єдиному державному реєстрі боржників станом на 2025 рік зареєстровано більше 186 тисяч осіб, у яких наявна заборгованість зі сплати аліментів. Даний показник свідчить про поширеність проблеми пов'язаної зі сплатою аліментів на утримання дитини, одного з подружжя, батьків або інших членів сім'ї.

У зв'язку з цим, державою запроваджено механізм боротьби із боржниками у вказаній сфері. Так, відповідальність за несплату аліментів передбачена у сімейному, цивільному, адміністративному та кримінальному законодавстві. Сьогодні, попри наявність значної кількості санкцій, боржники продовжують уникати виконання рішення суду, судового наказу чи договору про сплату аліментів.

Особливе місце у боротьбі з боржниками за несплату аліментів займає адміністративна відповідальність, оскільки вона спрямовується не тільки на покарання боржника, а й на його виховання та зменшення розміру заборгованості зі сплати аліментів. Статтею 183-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачено притягнення боржника до виконання суспільно корисних робіт за несплату аліментів. Кошти за виконання призначених суспільно корисних робіт спрямовують на погашення заборгованості зі сплати аліментів.

Водночас, незважаючи на законодавче регулювання та наявний

механізм притягнення боржника до адміністративної відповідальності, цей вид відповідальності має й низку проблем, серед яких законодавчі прогалини та недостатня ефективність органів виконавчої служби. У зв'язку з цим, дослідження адміністративно-правових засад відповідальності за несплату аліментів є надзвичайно актуальним та необхідним для забезпечення належного рівня захисту дитини, одного з подружжя, батьків або інших членів сім'ї.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертація виконана відповідно до положень, визначених Конвенцією про юрисдикцію, право, що застосовується, визнання, виконання та співробітництво щодо батьківської відповідальності та заходів захисту дітей від 19 жовтня 1996 року (ратифікованої Україною 14 вересня 2006 року), Конвенцією про міжнародне стягнення аліментів на дітей та інших видів сімейного утримання від 23 листопада 2007 року (ратифікованої Україною 11 січня 2013 року), Законом України «Про виконавче провадження» від 2 червня 2016 року № 1404-VIII, Національною стратегією розв'язання проблеми невиконання рішень судів, боржниками за якими є державний орган або державне підприємство, установа, організація, на період до 2027 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 року № 1218-р, Порядком виконання адміністративних стягнень у вигляді громадських робіт, виправних робіт та суспільно корисних робіт, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 21 березня 2013 року за № 457/22989.

Дисертаційне дослідження відповідає науковому напрямку Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка» «Правові, психологічні та інформаційні проблеми розвитку державності в Україні», схваленого Вченою радою Національного університету «Львівська політехніка» від 24 червня 2014 року (протокол № 5) та темі науково-дослідної роботи кафедри цивільного права та процесу «Стратегія розвитку приватного права в умовах суспільних

трансформацій в Україні» (номер державної реєстрації 0124U000286, термін виконання: 2024–2028 роки). Тему дисертації включено до переліку тем дисертаційних досліджень з юридичних наук (затверджених у 2021 році), розглянутого і схваленого координаційними бюро відділень Національної академії правових наук України (пункт 492, 2021 рік).

Новизна представлених теоретичних результатів проведених здобувачем досліджень.

Варто зазначити, що авторкою дисертації здійснено комплексне дослідження питань щодо адміністративно-правових засад відповідальності за несплату аліментів. У результаті цього дослідження отримано нові висновки, рекомендації та пропозиції, пов'язані з загальнотеоретичними аспектами адміністративної відповідальності за несплату аліментів, адміністративно-процесуальною характеристикою цього виду відповідальності, визначенням сучасних проблем адміністративно-правового регулювання відповідальності за несплату аліментів та шляхів їх подолання, зокрема й з огляду на зарубіжний досвід.

Зокрема, основні результати роботи вирізняються науковою новизною і відзначаються теоретичним і практичним значенням та полягають у тому, що авторкою уперше: запропоновано авторське розуміння поняття адміністративної відповідальності за несплату аліментів; розроблено систему ознак адміністративної відповідальності за несплату аліментів, що відрізняють її від інших видів відповідальності; обґрунтовано, що адміністративно-правове регулювання відповідальності за несплату аліментів – це один із різновидів державного впливу, що спрямований і здійснюється за допомогою системи адміністративно-правових засобів, які орієнтовані на матеріальний захист прав й інтересів осіб, котрі потребують утримання; запропоновано визначення поняття механізму адміністративно-правового регулювання відповідальності за несплату аліментів; представлено алгоритм кваліфікації проступків, пов'язаних із несплатою аліментів, який потрібно реалізувати в певному порядку.

Крім того у дисертації запропоновано удосконалення щодо: наукових підходів до розуміння генези адміністративної відповідальності за несплату аліментів та розроблено авторську періодизацію становлення адміністративної відповідальності за несплату аліментів на теренах України; розуміння процесуальної процедури реалізації відповідальності через визначення стадій провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з несплатою аліментів; визначення адміністративних стягнень за несплату аліментів та порядок їх застосування через висвітлення труднощів правозастосування окремих обмежень у досліджуваній сфері в умовах воєнного стану в Україні.

Водночас варто зауважити про положення, які в дисертації набули подальшого розвитку, зокрема щодо: наукових підходів до визначення соціальних чинників, які впливають на вчинення адміністративних правопорушень, зокрема й тих, що впливають на особу-боржника при вчиненні правопорушення, пов'язаного з несплатою аліментів; характеристики суб'єктів адміністративної відповідальності за несплату аліментів, якими є фізичні особи-боржники, що зобов'язані сплачувати аліменти за рішенням суду, судовим наказом або договором; систематизації учасників провадження у справі про адміністративне правопорушення щодо несплати аліментів; наукового аналізу зарубіжного досвіду правового регулювання адміністративної відповідальності за несплату аліментів та визначення позитивних тенденцій його імплементації в національне законодавство; групування проблем, які перешкоджають розвитку адміністративного законодавства України щодо відповідальності за несплату аліментів, та окреслення шляхів їх усунення; пропозицій внесення змін і доповнень до чинного законодавства України, з урахуванням позитивного зарубіжного досвіду, а також сучасних викликів і проблем, які наявні у сфері аліментних відносин, зокрема щодо адміністративної відповідальності за несплату аліментів.

Наукова обґрунтованість результатів проведених здобувачем досліджень та відповідність темі дисертації.

Обґрунтованість результатів дослідження, положень та висновків дисертації В. С. Чохрій відповідають темі дисертації. Вони мають важливе теоретичне та практичне значення.

Об'єкт та предмет дисертаційного дослідження визначені слушно, що сприяло досягненню поставленої мети дослідження, яка полягала у здійсненні комплексного аналізу адміністративно-правових засад відповідальності за несплату аліментів.

Наукова обґрунтованість результатів проведених здобувачем досліджень визначається також наявною джерельною базою, яка налічує 295 найменувань. Під час роботи над дисертацією В. С. Чохрій було використано науково-теоретичні, нормативні та емпіричні джерела, які сприяли висвітленню адміністративно-правових засад відповідальності за несплату аліментів.

Зокрема, нормативну основу дослідження складають Конституція України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Закон України «Про виконавче провадження» та інші нормативно-правові акти, якими врегульовано притягнення до адміністративної відповідальності за несплату аліментів.

Інформаційною та емпіричною базою дослідження стали нормативні документи, судова практика, статистичні дані, матеріали, опубліковані в періодичних виданнях та мережі Інтернет. Варто також зазначити, що здобувачкою в рамках дисертаційного дослідження було проведено анкетування 322 респондентів щодо адміністративно-правових засад відповідальності за несплату аліментів, результати якого відображено у дисертації (с. 66, 141–143, 244–252 дисертації).

Структура дисертації має логічну побудову та складається з анотації, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, поділених на одинадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел, висновків та додатків.

Усі розділи та підрозділи дисертації за своїм змістом є взаємопов'язаними та взаємоузгодженими, у них розкрито основні положення дисертаційного дослідження. Це свідчить про те, що здобувачкою досягнуто мети наукового дослідження та виконано поставлені завдання.

Рівень виконання поставленого наукового завдання.

Вірно визначивши об'єкт, предмет та мету дисертаційного дослідження, здобувачка поставила та послідовно вирішила низку завдань, а саме: сформувала генезу адміністративної відповідальності за несплату аліментів; з'ясувала поняття, ознаки і функції адміністративної відповідальності за несплату аліментів; визначила соціальні чинники, що впливають на вчинення адміністративних правопорушень щодо несплати аліментів, та окреслити шляхи їх усунення; проаналізувала адміністративно-правове регулювання відповідальності за несплату аліментів і механізм його реалізації; розкрила правову природу й систему адміністративних правопорушень щодо несплати аліментів; охарактеризувала суб'єктів адміністративної відповідальності за несплату аліментів; розкрила кваліфікацію адміністративних правопорушень щодо несплати аліментів; висвітлила стадії провадження у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з несплатою аліментів; розглянула адміністративні стягнення за несплату аліментів та порядок їх застосування; узагальнила зарубіжний досвід правового регулювання адміністративної відповідальності за несплату аліментів; виявила правові проблеми розвитку адміністративного законодавства України щодо відповідальності за несплату аліментів та окреслити шляхи їх усунення.

Дисертація В. С. Чохрій характеризується належним теоретичним і науково-методологічним рівнем виконання поставленого наукового завдання та є завершеним науковим дослідженням з обґрунтованими висновками, рекомендаціями й пропозиціями, спрямованими на вдосконалення адміністративної відповідальності за несплату аліментів.

Рівень оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Результати дисертаційного дослідження, які винесено на захист,

отримані за допомогою всебічного використання філософських, загальнонаукових та спеціально-юридичних методів дослідження. Серед використаних методів дослідження: діалектичний, історико-правовий, герменевтичний, порівняльно-правовий, формально-логічний, функціональний, статистичний та соціологічний, аналізу і синтезу, метод аналогії. Це сприяло досягненню мети і вирішенню завдань дослідження, забезпеченню достовірності результатів і висновків.

Дотримання вимог академічної доброчесності.

Під час вивчення дисертаційного дослідження фактів порушень академічної доброчесності не виявлено. Дисертаційна робота В. С. Чохрій є відображенням особистих досягнень й результатів самостійного комплексного дослідження адміністративно-правових засад відповідальності за несплату аліментів. Репрезентовані положення й висновки отримані авторкою внаслідок особистої наукової роботи та як результат дослідження емпіричних даних, наукової літератури, наукових підходів, сформованих у вітчизняній та іноземній літературі. Водночас використання ідей, думок, результатів наукового пошуку вітчизняних та іноземних авторів супроводжується посиланнями на використані джерела.

Повнота викладених основних результатів дисертації в опублікованих наукових працях.

Ретельне ознайомлення з текстом дисертаційного дослідження, опублікованими науковими працями за темою дисертації дає підстави вважати, що її основні положення та результати викладено у 13 наукових працях, зокрема в 5 статтях, що опубліковані у фахових виданнях України, 1 – у науковому періодичному виданні зарубіжної країни, а також у 7 тезах доповідей на науково-практичних заходах. Зазначені публікації чітко відображають висновки дослідження, які є достатньо обґрунтованими та логічними.

Оформлення дисертації, її мова та стиль.

Дисертація оформлена відповідно до вимог, які висуваються до

наукових досліджень цього виду, написана українською мовою. Стиль викладу матеріалу науковий, з послідовним викладом матеріалу, логічний та зрозумілий.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача.

Загалом позитивно оцінюючи дисертацію Вікторії Степанівни Чохрій, потрібно звернути увагу на деякі положення, що можуть слугувати предметом подальших наукових досліджень або обговоренням під час публічного захисту.

1. Здобувачка, аналізуючи функції адміністративної відповідальності за несплату аліментів, на с. 52–53 дисертації зауважує про основні аспекти превентивної функції цього виду відповідальності. Водночас вона слушно зазначає, що «превентивна функція адміністративної відповідальності за несплату аліментів спрямована на запобігання порушенням і забезпечення виконання аліментних зобов'язань у майбутньому. Своєю чергою тимчасові обмеження до боржника застосовуються як превентивний (попереджувальний) захід, щоб уникнути подальшого зростання заборгованості зі сплати аліментів». Однак дисертаційну роботу могло б суттєво збагатити розроблення здобувачкою плану або ж програми заходів профілактичного впливу, спрямованих на неплатників аліментів, з метою попередження правопорушень у сфері аліментних відносин.

2. На с. 83 дисертації, крізь призму аналізу механізму адміністративно-правового регулювання відповідальності за несплату аліментів, зазначено, що «механізмом адміністративно-правового регулювання охоплено адміністративно-правові засоби і способи». Водночас залишається незрозумілим, про які саме засоби і способи йдеться? Це положення потребує обґрунтування.

3. У дисертації наведено статистичні дані, отримані з офіційного сайту Судової влади України, про те, що у зв'язку з малозначністю справи за 2018 рік було закрито 233 справи, за 2019-й – 409 справ, за 2020-й –

182 справи, за 2021-й – 259 справ, за 2022-й – 124 справи і за 2023-й – 123 справи, 2024-й – 63 справи (с. 134, Додаток Ж дисертації). Потребує обґрунтування підхід здобувачки щодо аналізу динаміки закриття таких справ, зокрема, в чому полягає причина тенденції до її зниження? Які фактори, на думку здобувачки, впливають на це?

4. На с. 194 дисертації зазначено, що однією з проблем, яка перешкоджає розвитку адміністративного законодавства щодо відповідальності за несплату аліментів, є часті недоліки оформлення матеріалів органами, що складають протокол про адміністративне правопорушення за несплату аліментів. Які шляхи вирішення цієї проблеми авторка може запропонувати?

Висловлені зауваження мають переважно деталізуючий характер і не впливають на загальну позитивну оцінку проведеного дисертаційного дослідження. Вони спрямовані на участь здобувачки в науковому обговоренні та врахування нею зазначених зауважень у подальшій науковій розробці проблематики дослідження адміністративної відповідальності за несплату аліментів.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертація В. С. Чохрій на тему «Адміністративно-правові засади відповідальності за несплату аліментів» за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значущістю здобутих результатів відповідає спеціальності 081 Право та Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 3 квітня 2019 року № 283), Вимогам до оформлення дисертацій, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого

постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її авторка Чохрій Вікторія Степанівна, на підставі позитивного публічного захисту, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

Офіційний опонент:
професорка кафедри
адміністративно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та
правоохоронної діяльності
Львівського державного університету
внутрішніх справ,
докторка юридичних наук, професорка

Тетяна КРАВЦОВА

Підпис
ЗАСВІДЧУЮ НАЧАЛЬНИК ВКЗ
Львівського державного
університету внутрішніх справ

